

23.57x26.79	1	עמוד 16	ספרים - הארץ	29/09/2017	60454829-8
הקומוניסטית הקטנה שאף פעם לא חייכה - מאת לולה לאופר - 70076					

הדס ריבק

מה סרטונים בשחור-לבן שמוקרנים מדי פעם במשדרי הספורט של הטלוויזיה, ניירות מכתבים, גלויות, סרט טלוויזיה אחד בהפקה אמריקאית מ-1984 שהוקלט על גבי קלטת וידיאו שחוקה משימושים חוזרים ובגד גוף לבן חלק (למדקדות: עם פסים בשרוולים) – זה הקניין של מעריצות נדיה קומנצ'י בשנות ה-80, ילדות מתנ"סים שמצליחות לעשות גלגלון על קורה בלי ליפול. צעירות מכדי לראות את האלור פה הרומנייה עושה היסטוריה בזמן אמת או להבין עד הסוף את המשמעויות של להיות מתעמלת אולימפית במשטר קומוניסטי.

כולן רצו להיות נדיה, לא היתה לנו אחרת מלבד. לכן, כדיעבד, די מפתיע שעד היום לא ראה אור בעברית ספר שמגולל את סיפורה של קומנצ'י. אל הרווח הזה במדף הספרים נכנס בצורה מרהיבה "הקומוניסטית הקטנה שאף פעם לא חייכה", שמר קדש לילדות הקטנות של קיץ 1976.

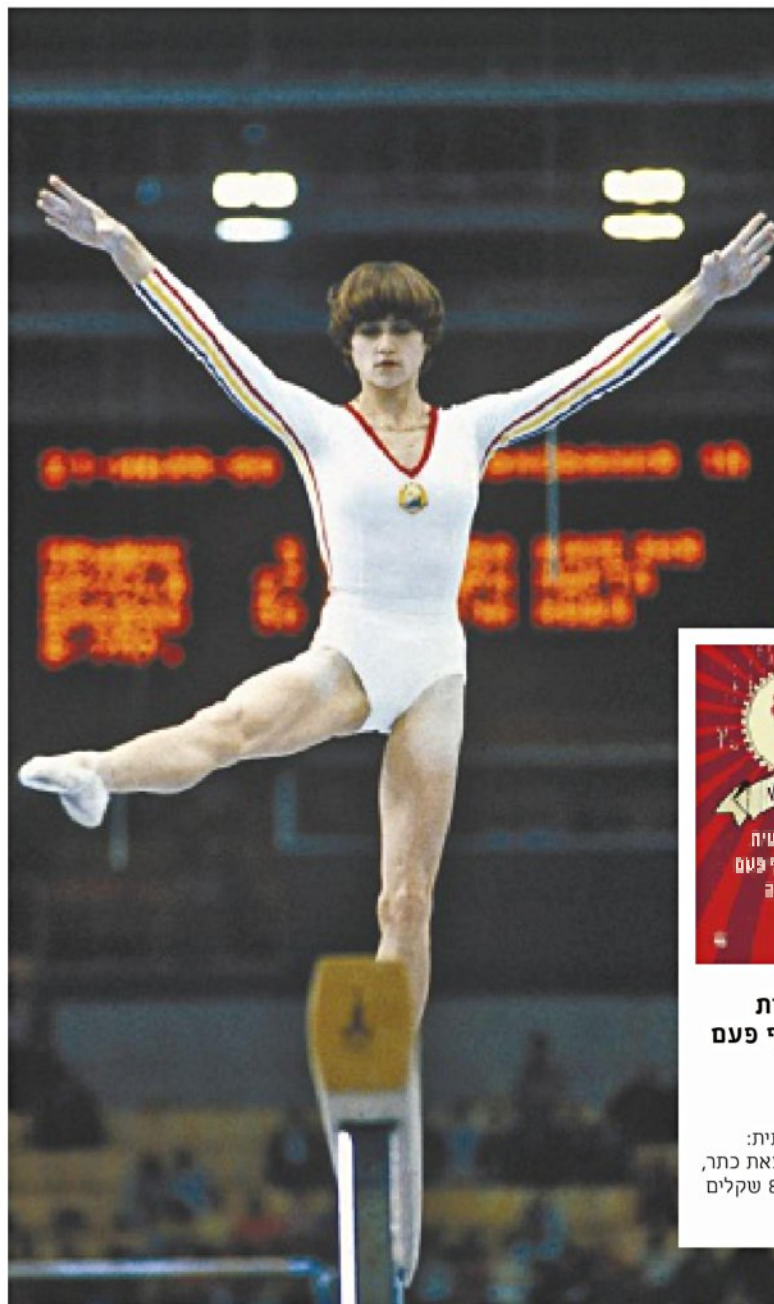
ספרה של לולה לאופר, בת להורים צרפתיים שג-

דלה בבוקרשט, הוא פרוזה שמבוססת על תחקיר מקיף שערכה. היא מתחילה את הסיפור באולימפיאדת מונטריאול 1976, במקום וברגע שבהם העולם מגלה את קומנצ'י בת ה-14, כשזכתה לראשונה בתולדות המשחקים האולימפיים בציון המושלם 10. משם לפון חזרת אחורה, אל הקמת בית הספר הניסיוני למתעמלות בעיירת הולדתה של קומנצ'י, אונשט, על ידי בלה ומרתה קרולי, ומספרת את קורותיה באופן כרונולוגי עד לעריכתה לארצות הברית ב-1989 ולקשיי ההתאקלמות שלה במערב.

כתיבה על מתעמלות – ודאי כש מדובר במי ששינתה לחלוטין את פניו של ענף התעמלות הנשים – עו"סקת הרבה פעמים בהפרעות האכילה של הבנות הללו ובאהבה הקשוחה של המאמנים שלהן ואם אלה הפליקו להן פה ושם או לא. גם לפון עושה זאת, אבל היא עושה את הדבר המתבקש וכותבת את הספר מג'קודת מבט פמיניסטית. קומנצ'י היא אשה פורצת דרך בספורט, עולם שמקדש את הפטריארכיה, ולכן הגישה של לפון הופכת את הספר לחשוב ומרע-נן, אף שהוא מביא סיפור כל כך מוכח.

כבר בהקדמה לפון מסבירה שניסתה "להוסיף פסקול לסרט הכמעט אילם שדרכו חוונו את סיפורה של נדיה ק' בין השנים 1969 ו-1990". ואכן, לאורך הספר משובצים שיחות ואימיילים בדינאיים שהוחלפו בין המחברת ובין נדיה ק'. תשובותיה של קומנצ'י מבוססות על תחקירי יש בהן גם ציטוטים מהאוטוביוגרפיה שכתבה, "מכתבים למתעמלת צעירה", ומראיונות שהעניקה. וזה הרי המעשה הפמיניסטי ביותר שאפשר לעשות: לתת לאשה את הקול שלה.

מבלה קרולי ועד ניקולאה צ'אושסקו – מאמנים, עיתונאים, מנהיגים, כולם גברים, כולם רצו פיסה מנדיה קומנצ'י: "לוליטה אולימפית שמש-קלה בקושי 40 קילו, תלמידת בית ספר בת 14 עם גורה של ילד שמסגלת ומגמישה את עצמה לכל הדרישות". כשם שהמבט הגברי הבוטה ולרוב גם המיני הזה אינו מרפה מנדיה לאורך הקריירה שלה וגם אחריה, מעריץ אותה, אבל גם מלגלג עליה, בו לה, סופר כל קילוגרם שהיא מעלה ומתעד כל

הקומוניסטית הקטנה שאף פעם לא חייכה

לולה לאופר

תרגומה מצרפתית: מיכל ספיר. הוצאת כתר, 274 עמודים, 88 שקלים

קומנצ'י באולימפיאדת מוסקבה, 1980. שינתה את ענף התעמלות צילום: אייפו

לוליטה אולימפית

בספרה על נדיה קומנצ'י מנסה לולה לאופר לפצח את חידת דמותה של המתעמלת האגדית. אבל מי שיחפש אבק פיות בין עמודיו צפוי להתאכזב: מדובר בדיוקן מפוכח ושובר לב של הילדה שכולם רצו פיסה ממנה

קימור מקימורי גופה ברגע שהיא מתבגרת ומתחילה להשתנות – כך גם לפון אינה מפסיקה מתחילת הספר ועד סופו לשאול שאלות ולהאיר את המקומות האלה שבהם הספורט התחרותי מאפשר את המבט הזה: "מה שנחשב זה ילדות קטנות שרק כפסע בינן לבין תאונה? יש לזה ממד... פורנוגרפי", היא תוהה באחת השיחות המדומיינות בינה ובין הגיבורה. בהמשך היא מזכירה שהמתעמלות לבשו בגדי גוף ארוכים כדי להסתיר זרועות שריריות וורידים בולטים "כי מעל לכל, אסור שיהיה לך מראה גברי".

מובן שהסיפור של קומנצ'י הוא גם סיפורה של תקופה – רומניה תחת משטר צ'אושסקו, שהיא היתה לסמל שלה. ואכן, אלנה וניקולאה צ'אושסקו,

כשם שהמבט הגברי הבוטה והמיני אינו מרפה מקומנצ'י, כך גם לפון אינה מפסיקה להאיר את המקומות שבהם הספורט התחרותי מאפשר את המבט הזה

בנם ניקו (שהיה לימים בן זוגה של נדיה), פקידי הממשל וסוכני השירות החשאי הסקוריטטה תופסים מקום נכבד בסיפור של לפון. היא מתעמתת בצורה מרתקת עם התפישות המסורתיות בנוגע לאורח החיים בגוש המזרחי מול זה שבמערב רב ועומדת על האופן שבו שתי הגישות – הקומוניסטית והקפיטליסטית – קידמו את המתעמלות שלהן ורדו בהן מחד גיסא והשתמשו בהן מאידך גיסא: מצד אחד היא מציגה תמונה מפוכקת של נדיה וחברותיה לנבחרת, שמצטלמות בסרבלי פורעלים ומסייעות לשיירותי החירום הרומניים לאחר רעידת האדמה ב-1977; ומהצד האחר היא מראה כיצד במערב מותגים מסחריים נותנים חסות למתעמלות ומחייבים אותן להתאפר וספורטאיות משתפות בתחרויות אף שהן פצועות כדי לא לאבד את המימון. "כל הספורטאים שמנצחים הם סמלים פוליטיים", אומרת קומנצ'י ללפון בעוד דיאלוג ביניהן, "הם מקדמים שיטות. קומוניזם בומנו, קפיטליזם כיום".

הקונפליקט בין דמות המתעמלת הנערצת על ילדות רבות כל כך ברחבי העולם ובין הניקורת שנמתחה עליה מבית מופיע גם הוא בספר. לפון מבקשת לברר אם קומנצ'י היתה אופורטוניסטית שניצלה את מעמדה ברומניה ודנה גם במסתורין שאופף את עריכתה למערב, ובעיקר בתזמון המזור שלה – זמן קצר לפני נפילת צ'אושסקו.

היא אף אינה חוסכת מהגיבורה שלה את השאלות הללו. חלקו האחרון של הספר מוקדש להתאקלמות של קומנצ'י בארצות הברית במעמד של פליטה. לפון מתארת מצב של מעבר מכלא אחד לכלא אחר, שאולי הסורגים שלו הם מזהב אבל הוא עדיין כלא, עם תקשורת שאינה מרפה ממנה וגברים, תמיד גברים, שמנסים לעשות עליה סיבוב.

רק לפי שנה היממה השחיינית הסינית פו יואנהוי את העולם באולימפיאדת ריו דה ז'ניירו, כשהסבירה לעיתונאי שבזמן התחרות היא סבלה מכאבי מחזור – "המחלה", כפי שהדבר מכונה על ידי קומנצ'י בספר. וזהי הוכחה נוספת להיותה של "הקומוניסטית הקטנה" ספר מפוכח ולעתים שובר לב: מי שיחפש אבקת פיות בין דפיו עומד להתאכזב, אבל קריאה בו מלמדת על כבדת הדרך שעשו נשים וספורט הנשים מאז 1976. ■